

Научен живот

**ПЕТА КОНФЕРЕНЦИЯ НА НАЦИОНАЛНИТЕ
АСОЦИАЦИИ В МЕЖДУНАРОДНАТА
СОЦИОЛОГИЧЕСКА АСОЦИАЦИЯ
„СОЦИАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ И СОЦИОЛОГИЯ:
ЛИШЕНОСТИ И ОВЛАСТЯВАНИЯ“**

(21–24 ноември 2022 г., Нова Горица)

Петата конференция на Националните асоциации в Международната социологическа асоциация на тема *Социални трансформации и социология: лишености и овластявания* се проведе между 21 и 24 ноември 2022 г. в Нова Горица, Словения. Фокусът на конференцията беше поставен върху търсенето на нови инструменти, перспективи и теоретични ориентири, чрез които социалните науки да интерпретират наслагващите се, бързи, разнопосочни, глобални социални трансформации. Единият от основните акценти беше върху глобализирането на властовите структури и локалните предизвикателства, пред които този процес поставя обществата ни – от нарастването на неравенствата и несигурността на труда до лишаването от автономност и равно човешко достойнство. Другият беше поставен върху начините, по които дигиталната революция повлиява на социалните взаимодействия – как и кого успява да овласти, но едновременно с това как и кого успява да маргинализира; как променя производството и разпространението на знание, включително социологическо, и какви са новите предизвикателства не просто пред интерпретацията на социалните процеси, но и пред ангажимента с промяна на обществата. Третият акцент естествено следва от пандемията, през която неочаквано премина светът ни, и показва усилията на международната социологическа общност да разбере „прекъсването“ на обикновеното всекидневие, новите форми на поляризиране и фрагментиране на обществата, както и тактиките на социалните актьори за собственото им овластяване и практикуване на демократично участие. В конференцията, проведена хибридно – с присъствени и онлайн доклади – взеха участие над 70 представители на повече от 50 национални асоциации по социология и социални науки от всички краища на света.

Първата пленарна сесия беше открита с доклад на Сари Ханафи, президент на МСА, в който той аргументира един нормативен императив пред социологията, а именно да бъде диалогична. В ситуация на фрагментирани общества и усилване на радикалните позиции практикуването на социологията като пространство за диалог може да се окаже шансът на социалните учени да се ангажират с поддържането на демокрацията и с изграждането на отворени и включващи общества. Борут Рончевич (Словенска асоциация по социални науки) припомни ролята на социологията в трансформацията на източноевропейските общества. На базата на сравнително изследване той показва спецификите на националните социологически традиции и институционалните развития, както и очерта ролята на социолозите в предефинирането на икономическото и политическото въображаемо в тези „общества на преход“. Том Дуайър (Бразилско социологическо общество) направи преглед на ролята на МСА за развитието на една глобална социология през последните 25 години и проследи етапите на интернационализиране на асоциацията. Презентацията естествено се допълваше от докладите на няколко национални асоциации, които показаха специфични предизвикателства пред социологическото знание в контекстите на Полша, Украйна и Мароко. Пленарните сесии продължиха с отчет на ръководството на МСА за изминалия период и с подготовката за предстоящия изборен конгрес в Мелбърн през юни 2023 г.

Освен пленарните сесии конференцията предложи доклади в рамките на седем паралелни сесии, фокусирани върху различни аспекти на очертаните проблемни полета, на които срещата беше посветена. Сесията *Общества в спор, в криза или в колапс* разгледа в различни перспективи отношенията между публичните власти и социалните движения, чрез които гражданите се мобилизират, за да оспорят хегемонните наративи или за да произведат нови значения на света, в който живеем. Джефри Плейърс (Вицепрезидент на МСА по изследванията, Белгия) проблематизира производството на социологическо знание в ситуация на все по-активни социални мобилизации, предлагайки да мислим социологията като форма на диалог със социалните актьори, ориентирана към производство на нов тип знание, вкоренено в социалните практики. Обсъждането на този проблем продължи в сесията *Критикувайки социологията и производството на знание*, в която Елина Ойнас (член на изпълнителната комисия на МСА, Финландия) показва необходимостта от такъв тип формулиране на изследователски въпроси, така че да са ориентирани към интересите на публичните институции като шанс за публичната социология и едновременно с това като възможност за връщане на доверието в експертизата на социалните

науки. Стефан Дюфоа (Френска асоциация по социология) разгърна тезата си за „свързани социологии“ като архипелаг, т.е. локалните социологически знания според него трябва да бъдат преоткрити и поставени в отношения на диалог и конфликт, ако социологията иска да преодолее евроцентричността на произхода си. Халид Муна (Мароканска социологическа мрежа) в този контекст проблематизира сложните производства на „перифериите“ през анализ на случая на мароканската социология и нейното институционално развитие. Как социологическото разбиране да включва многообразието на маргиналните гласове беше основен въпрос и в презентацията на Бандана Паркаяста (член на изпълнителната комисия на МСА, САЩ) в сесията *Маргиналности, легитимност и справедливост*. Шансът на една глобална социология според нея се състои в балансирането на хетерогенните гласове и удържане на вниманието към социалните контексти и различните форми на позициониране. Именно в търсене на глобална социология МСА има ключова роля като платформа за изследователски сътрудничества и теоретични дебати. В същата сесия Виктория Алексеева (Асоциация на социолозите от Узбекистан) проблематизира ролята на общественото мнение в легитимирането на политики, а Сиета Аслам (Социологическа асоциация на Пакистан) представи стурктурните неравенства и институционална дискриминация, които изпитват трансджендър хората в Пакистан. Презентацията на Румяна Стоилова (Българска социологическа асоциация) интерпретира отношението между двете централни понятия във фокуса на панела, а именно легитимност и справедливост. През сравнително изследване на балканските страни Стоилова показва, от една страна, намаляване на макроразликите между балканските страни, но от друга, увеличаващото се значение на неравенствата, базирани на индивидуални фактори и социално позициониране. Анализът на стратифицираните разбирания за справедливост показва и едно специфично предизвикателство пред публичните политики, а именно шансовете им да се привиждат като легитимни от различни социални страти в разделените ни общества. Стратифицираните нормативни разбирания за справедливост бяха център и на друг доклад – представения от Блерина Хамзалари (Албанска социологическа асоциация) в сесията *Неравенства и напрежения във времена на криза*. В същата сесия изследователски екип от Турция – Нилай Кабук Кайа, Хактан Урал, Езра Кан-Молаер, Мукадеш Узбай Улген (Труска социологическа асоциация) представиха емпирично изследване, фокусирано върху многообразните ефекти на „пандемичното време“ върху социално различни млади в Турция, за да покажат как ефектите върху начина на живот са зависими и формирани от социокултурни и социо-икономически харак-

теристики. Всъщност отговорите и ефектите на пандемията от Ковид-19 бяха анализирани в много доклади, но имаше и специална сесия, посветена на пандемията. В нея колеги от Тайван (Уан-Чи Чен, Чи-Джу Джа Чен, Минг-Джен Лин) представиха колективното си изследване върху половите и класовите неравенства в отговорите към пандемията, Марио Агуйа (Филипнско социологическо общество) анализира публичните политики в контекста на мирните процеси в Минданао, Южни Филипини, Мунир Сайдани (член на изпълнителната комисия на МСА, Тунис) проблематизира политиките на овластяване и лишаване, проведени по време на пандемията в Тунис, а Сорин Кейс (Румънска социологическа асоциация) интерпретира румънските публични политики по време на пандемията през призмата на завърналите се мигранти и хората, заети в неформална работа, за да покаже как приложените социални политики всъщност усилват риска именно за тези най-маргинализирани групи. Аба Чауан (Индийско социологическо общество) пък се фокусира не толкова върху публичните политики, колкото върху проявите на социална солидарност между хората, но и върху практиките на изключване и стигматизиране, усилен от пандемията. Докладът на Сауако Ширахазе (вицепрезидент на МСА, Япония) успява да препрати анализа на ефектите от Ковид-19 към по-общия проблем на генерационните и половите неравенства. Изследването ѝ, фокусирано върху хора на възраст над 60 години, показва, че семейният статус и професионалният ангажимент предопределят в най-голяма степен различията във всекидневното поведение по отношение на пандемията и ако при по-младите има полови неравенства, то в тази възрастова група класовите неравенства са далеч по-значими. Жан Мари Фритц (член на изпълнителната комисия на МСА, САЩ) също анализира проблем, засягащ възрастните хора, а именно задължителното пенсиониране. Интерпретирайки проблема като проблем на социална несправедливост Фритц предлага подход, ориентиран към промяна на публичните политики, за да подчертае като кауза на социологическото знание не толкова отчужденото разбиране, колкото ангажимента с прогресивна промяна на обществата. Социална промяна, но ориентирана в посока на по-голямо равенство, представя докладът на Ху Мин Нгуейн (Виетнамска социологическа асоциация), анализирайки нови публични политики във Виетнам. Джун Хан (Корейска социологическа асоциация) анализира разбиранията за по-голямо равенство сред младите в Корея като основна разделителна линия между мъжете с по-скоро конзервативни възгледи и младите жени, които споделят по-скоро либерални възгледи; в този смисъл се оказва, че в корейското общество има по-скоро интрагенерационни деления, отколкото междугенерационни конфликти.

Въпросът за специфичните социални разделения днес е в основата на сесията *Конструкция и фрагментация на обществото*, в която докладите се опитват не просто да диагностицират фрагментацията като съвременна специфика на обществата, но и да предложат нови понятия, през които да проблематизираме социалното днес. Геворг Погосян (Арменска социологическа асоциация) предлага „квантумна социална теория“, базирана на принципа на несигурността на социалните взаимодействия. Такаши Мачимура (Японско социологическо общество) поставя въпроса дали социологията може да говори за новите социални трансформации на универсален език. Парадоксално затварянето, предизвикано от глобалната пандемия, води до локализиране на производството на знание, твърди той, едновременно на глобалния натиск за общ социологически език, а именно английски. Мачимура проблематизира възможността да преосмислим ролята на езиците в създаването на по-включващи общества. Том Дуайър и Чели Скалон (Бразилско социологическо общество) също проблематизират отношенията на неравенства между социологиите, произвеждани в различни национални контексти. Те показват как нарастват формите на взаимодействие между граждани и институции в различни страни, което води както до диалог, така и до конфликти. Именно затова като роля на социологията те привиждат шанса ѝ да насърчава диалога, анализирайки интеркултурните неразбирания, както и проблематизирайки властовите отношения. Диана Янушаускиен (Литовска социологическа асоциация) анализира също интернационализирането на социологията, предизвикано според нея от рязкото преминаване към онлайн комуникации.

Дигиталните трансформации и техните ефекти са внимателно анализирани в отделна сесия *Технология, медии и дигитално общество*. Данели Джована Зунига Рейес (Колумбийска асоциация по социология) поставя под въпрос оптимистичния техно-детерминизъм и показва как технологиите се превръщат в източник на власт и позволяват да се натурализира контролът над гражданите, като едновременно с това произвежда изключвания на специфични социални групи. Айу Кусумасти и Астрида Нуриани (Индонезия) анализират нивата на дигитална грамотност в рамките на Асоциацията на страните от Източна Азия и показват неравенствата между тях, които предпоставят различни социални отговори на дигиталната революция като съпротиви или креативни употреби. Именно от гледна точка на гражданите Пауло Пейксото (президент на Португалската социологическа асоциация) анализира дигиталните технологии като форми едновременно на овластяване и на изключване. Той показва как спецификата на технологията налага споделянето като обща практика, а

едновременно с това превръща „съгласието“ за употреба на лични данни във форма на злоупотреба и контрол на частното пространство. Съвсем различна перспектива задава Барбара Фърш (Датска социологическа асоциация). Тя показва ускорен процес на дигитализиране на грижата през различни технологични решения и приложения, за да подчертае, че доверието в дигиталните грижи минава през ангажирането на потребителите в самия процес на производство на технологичните решения.

Фокусът върху активността и креативността на социалните актьори се продължава и в анализите в рамките на сесията *Трансформации на културата и консумацията*. Елоиза Мартин (вицепрезидент на МСА, Бразилия) интерпретира отношенията между храната, националното строителство и гражданството в новите мултикултурни контексти. Презентацията, базирана на дълбочинни интервюта и включени наблюдения в Обединените арабски емирства, ни провокира да мислим дефинициите на нацията и гражданството в Емиратите през наблюдения на публичното предлагане на храна, което очертава различни сфери на достъп за „местните“ и „туристите“. Айлин Топал (Турска асоциация на социалните науки) също предлага да мислим алтернативните мрежи за снабдяване с храна като (скрита) политическа и гражданска активност; мобилизациите около „чистата храна“ всъщност произвеждат форми на гражданска солидарност отвъд идеологическите деления и могат да бъдат ефективни в налагането на локални каузи. А Йонас Баат (Шведска социологическа асоциация), изследващ граждански мрежи за снабдяване с храна, твърди, че това са форми на гражданско експериментиране с пазара, които оспорват наложените разбирания за „пазар“ и откриват възможни алтернативи. Роберто Бричено-Леон (Венецуелска асоциация по социология) фокусира анализа си върху друг тип експерименти, а именно с публичната власт. Той изследва битките между организираната престъпност и държавата за социална легитимност и показва ефективността на престъпните мрежи в налагането на алтернативен символен ред и гарантирането на сигурност в Латинска Америка. В тази сесия, *Легитимност на държавата, право и насилие*, представените доклади интерпретират различни форми на предоговаряне на насилието и отношението с публичната власт. Филомин Гутиереш (вицепрезидент на МСА, Филипини) анализира форми на трансформиране на насилието и показва начините на охраняване и договаряне на социален контрол във филипинското общество, а Фира Хай Йехейя (Сирийска асоциация на социалните науки) проблематизира дискриминацията на жените в Сирия, закрепена в специфично законодателство, и търси шансовете за юридическо овластяване на жените.

Сесията *Миграция и кризи* поставя отново въпросите за публичната власт, но в отношение към мобилността (избрана или принудителна) на гражданите. Луиз Раян (Британска социологическа асоциация) показва съзнателното конструиране на „враждебна среда“ от страна на британското правителство, ориентирана към отблъскване на миграционните потоци. Публичната власт произвежда „кризи“ като тактика на своето управление, но парадоксално това блокира и адекватни политики по отношение на миграцията. Дейзи Дел Риал (Американска социологическа асоциация) анализира многоизмерните имиграционни политики и процедури на САЩ, които поставят мигрантите в правна „междина“ и произвеждат не легалност, а градации на легалността, т.е. поставят хората в ситуация на постоянна несигурност. Абди Каземипур (Канадска социологическа асоциация), базирайки се на изследванията си в Иран, предлага нов тип класификация на мигрантите, която съчетава обективните и субективните фактори, мотивиращи движението или отказа от него, а Сюзан Минем (Ливанска асоциация по социология) предложи конкретно емпирично изследване на това как множествените кризи в Ливан се отразяват на решението за миграция сред студентите.

Защо демокрацията не успява да съдържа социалните конфликти – презентацията на Лев Гринберг (Израелско социологическо общество) продължава теоретично разглеждането на проблема за съвременното състояние на политическото в сесията *Конфликт, плурализъм и демокрация*. Лев Гринберг анализира демокрацията като „въобразена“, доколкото се конструира върху хомогенна визия за „ние, народа“; всъщност една социална група успява да наложи визията си за „гражданите“, която по определение изключва други визии, т.е. вътрешните конфликти са вписани в логиката на демокрацията, която изпада в кризи именно в ситуации на преговаряне на хегемонната визия за „народ“. Днес демокрациите по света са оспорени от културно фрагментирани граждански групи, които настояват за включващо въображаемо, което позволява представителството на маргинализирани досега групи. Шейк Мохамад Кайс (Бангладешка социологическа асоциация) показва в представянето си именно такава ситуация на маргинализиране през емпиричното си изследване на отношенията към етнически малцинства в Бангладеш, обект на тежка дискриминация и изключване. Кая Гадовска (Полска социологическа асоциация) предлага анализ отново на тези властови отношения, но от гледна точка на властовите групи, като показва през изследване на процесите в Полша механизмите, по които един политически елит успява да монополизира цялата публична власт и да блокира институционално шансовете за съпротива.

Каква е ролята на социологията в тази ситуация на наслагващи се кризи е въпрос, който имплицитно минаваше през всички доклади, но беше специфично фокусиран в няколко сесии, а именно в *Социология и конструиране на нациите*, както и в сесията *Към една интернационална социология*. Олга Куценко и Светлана Бабенко (Социологическа асоциация на Украйна) показаха ролята на социологията в разбирането на процесите по конструиране на нация и на украинска културна идентичност в ситуация на война. Александро Бялаковски (Аржентинска асоциация по социология) анализира кръстопътната ситуация на аржентинската социология в резултат от неравната глобализация, която води до различия в производството и разпространението на социологическо знание и в този смисъл отправя различни предизвикателства към „локалните“ социологии и шансовете им да говорят в рамките на общо социологическо поле. Олга Салидо-Кортес (Испанска социологическа федерация) предлага анализ на ролята на националните социологически асоциации в рамките на националните социологии, но и като медиатори в едно интернационално социологическо пространство. Именно националните социологически асоциации според нея трябва, от една страна, да съдействат за интернационализирането на производството на социологическо знание през сътрудничества помежду си, а от друга – да инвестират усилия в налагането на публичен образ на социологията като наука, ориентирана едновременно към разбиране и към прогресивна промяна на обществата. Биргит Блател-Минк и Паула-Ирен Вила Браславски (Германско общество по социология) продължават темата в анализа си на ограниченията и шансовете пред една публична социология. Базирайки тезите си на изследване на научната комуникация в Германия, те показват икономизирането на академичното знание – производството на „академичен капитализъм“ – като проблем, който съдейства на делегитимирането на научното знание в ситуация, когато то е особено необходимо за провеждането на публични политики. Именно в този смисъл „публичната социология“ става все по-важна кауза и предмет на битка от страна на академичната социология. Алфия Посами-Айнсди (Австралийска социологическа асоциация) поставя въпроса за академичната свобода и ролята на социологията. Оспорването на автономията на университетите е друга тенденция, която изправя пред риск публичната роля на социологията и очертава поле за битка по отстояване на свободата на изследване, както и ролята на университетите като предоставящи „социално“ благо за обществата.

Представянето на толкова разнороден конгрес е нелека задача и със сигурност то пропуска както детайли, така и важни акценти, за да създаде една по-четлива картина на академичните разговори. Хубавото в днешната ситуация

на дигитализация е, че кратки представяния на изнесените доклади са публикувани на страницата на Международната социологическа асоциация, а се планира издаването на сборник със статии, базирани на представянията, в рамките на годината.

Мила Минева